

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

روانشناسی کودک و نوجوان

م. داستانی

دانشگاه شاهد

۱۳۹۲

روانشناسی رشد ۱ و ۲ لورا برک

روانشناسی رشد ۱ و ۲ جیمز وندر زندن

پیشگامان روانشناسی رشد ترجمه فرید فدایی

روانشناسی کودک پیازه و اینهلدر

منابع مفید

دوره جنینی

نوباوگی (۰ تا ۲ سالگی)

نونہالی (۲ تا ۶ سالگی)

کودکی (۶ تا ۱۲ سالگی)

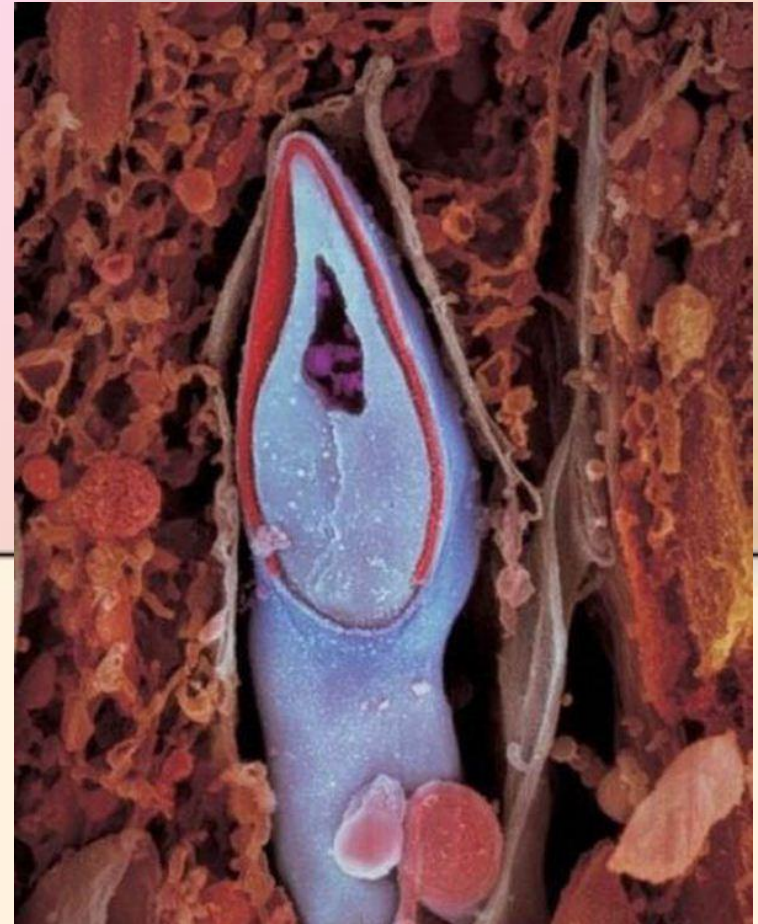

نوجوانی (۱۲ تا ۱۸ سالگی)

مراحل رشد و تحول

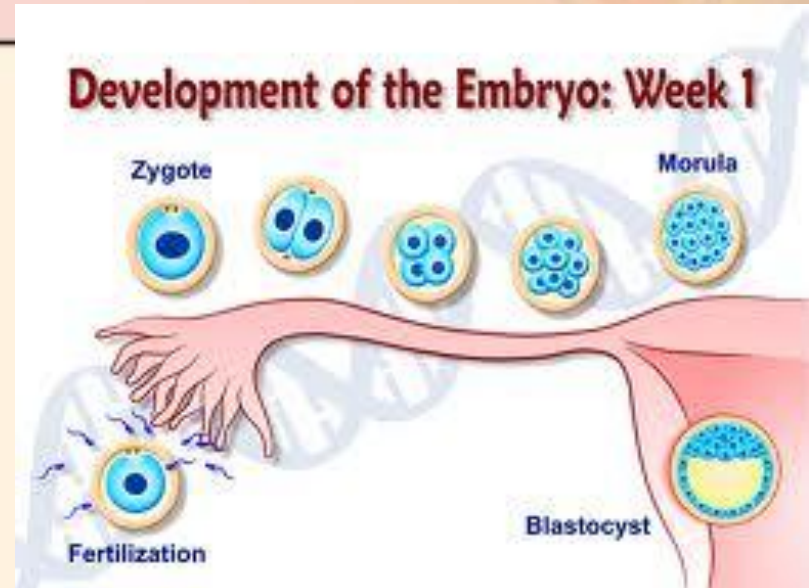
هر جنینی از ترکیب سلولی جنسی ماده (تخمک) و نر (اسپرم) به وجود می آید.

دوره جنینی

۳ تا ۴ روز طول می کشد تا تخمک بارور شده (زیگوت) از لوله فالوپ به درون رحم برود. تخمک بارور شده به ۱۶ سلول یکسان تقسیم میشود. زمانیکه وارد لوله فالوپ می شود تخمک بارور شده مورولا نامیده می شود. یک یا دو روز بعد زیگوت درون رحم کار رشد و نمو و تغییر خود را آغاز میکند. در این هنگام جنین یک توده سلولی توخالی است که دانشمندان آن را بلاستوسیت می نامند. این توده سلولی حاوی یک بخش درونی است که به جنین تبدیل میشود و یک حفره پر از مایع نیز وجود دارد که تبدیل به کیسه آمنیوتیک می شود.

دوره جنینی

هفته اول

دوره جنینی

ماه اول: بلاستوسیت دارای ۳ لایه می باشد که بعدها اندامها و بافت ها را تشکیل می دهند. لایه بالایی (اکتودرم)، لوله عصبی است که مغز، ستون فقرات، نخاع و اعصاب، پوست، چشم و مو و حتی مینای دندان نوزاد از آن شکل می گیرد.

در لایه میانی (مزودرم) قلب و سیستم گردش خون، اسکلت، عضلات و کلیه ها، بافت ها و عروق، ظاهر خواهد شد و در لایه سوم ریه ها، روده و دستگاه ادراری شکل خواهد داد. در ماه اول جفت که وظیفه تغذیه جنین را برعهده دارد تشکیل می شود. در این زمان جنین $1/4$ اینچ طول دارد.

3.5 weeks

دوره جنینی

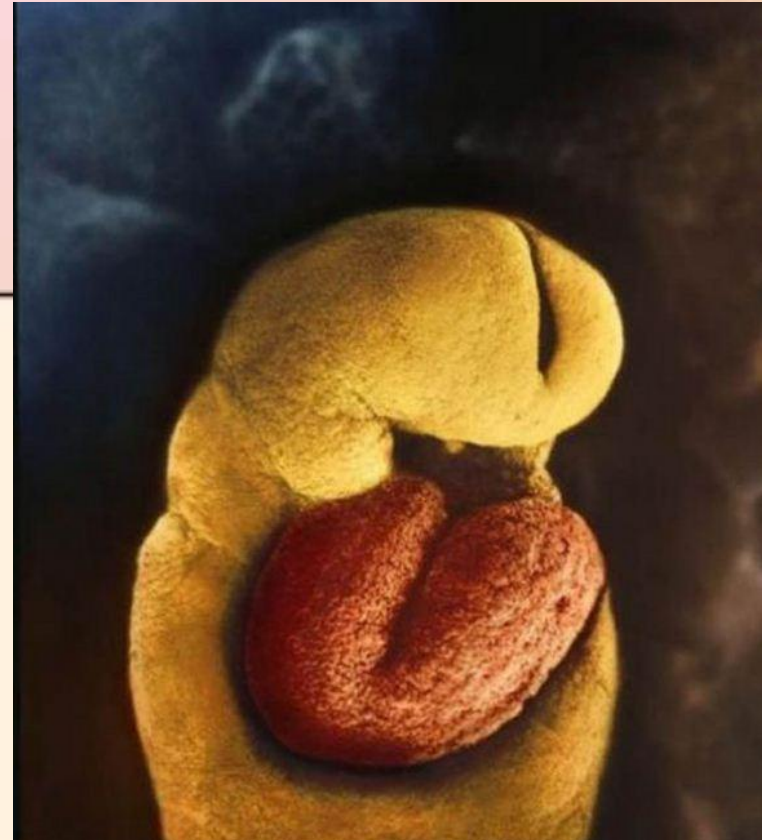
ماه اول

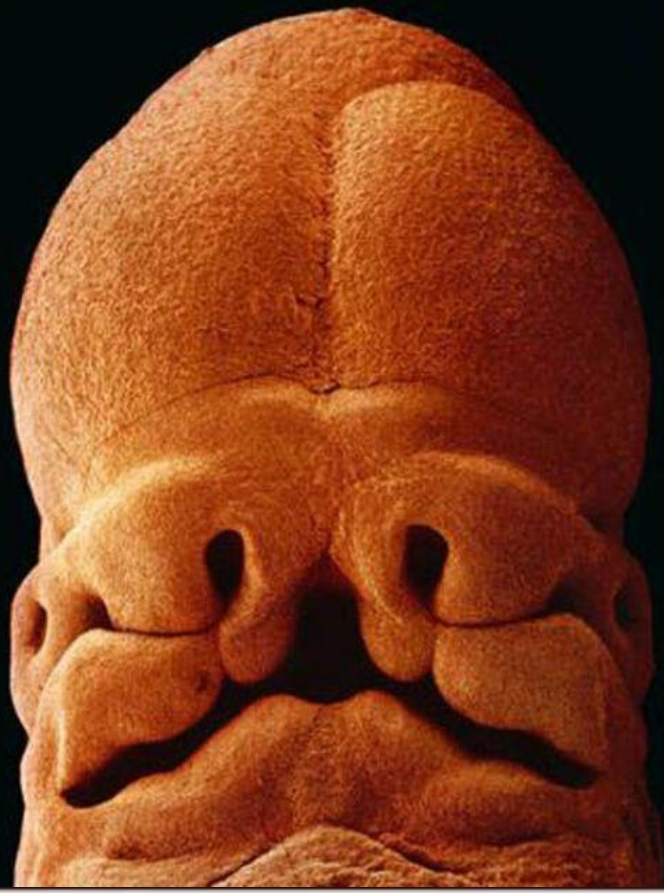

دوره جنینی

ماه دوم: در این مرحله از رشد و نمو جنین، ابتدا قلب و سیستم گردش خون اولیه و سپس چشم‌ها، گوش‌ها و دهان ساخته می‌شوند. در پایان این ماه اگر سونوگرافی کنید، تپش قلب جنین را مشاهده خواهید کرد. همچنین دست‌ها و پاها رشد و نمو کرده و آرنج و انگشتان دست‌ها شروع به ظاهر شدن می‌کنند. در پایان این ماه جنین تقریباً ۱ سانتی‌متر طول دارد.

دوره جنینی

ماه دوم

دوره جنینی

ماه سوم: در ابتدای این ماه غضروفها و استخوانها شروع به تشکیل شدن می کنند، ساختمان اولیه چشمها در حال شکل گیری است و زبان شروع به ظاهر شدن می کند. در پایان این ماه تقریباً تمام اعضاء و ساختمانهای بدن جنین تشکیل شده اند و جنین تا زمان وضع حمل به رشد و نمو ادامه می دهد. همچنین دستگاه تناسلی جنین در پایان این ماه بر اساس ویژگیهای جنسی او شروع به متمایز شدن می کنند.

دوره جنینی

ماه سوم
تشکیل استخوان

دوره جنینی

ماه چهارم: اکنون صورت جنین خیلی بیشتر شبیه انسان هاست. طول بدن جنین اکنون به ۹ سانتی متر رسیده است و وزن او حدود ۳۰ تا ۶۰ گرم می باشد. دست های جنین شروع به حرکت کرده و حتی ناخن های انگشتان دست ها و پاها در حال رشد کردن هستند و جنین تمام مواد غذایی خود را از طریق جفت دریافت می کند. در پایان این ماه می توانید حرکت جنین را احساس کنید.

دوره جنینی

ماه پنجم: در این دوره جنین رشد سریعی پیدا می کند و وزنش به حدود ۲۵۰ گرم می رسد. در این مرحله یک ماده سفید پنیر مانند بر روی پوست جنین تشکیل می شود که وظیفه این ماده حفاظت پوست جنین از مایع اطرافش می باشد. جنین همانند یک نوزاد دارای ساعت های خواب و بیداری است. در پایان این ماه موهای سر جنین شروع به رشد می کنند و اگر کودک، دختر باشد رحم او شروع به ساخته شدن می کند.

دوره جنینی

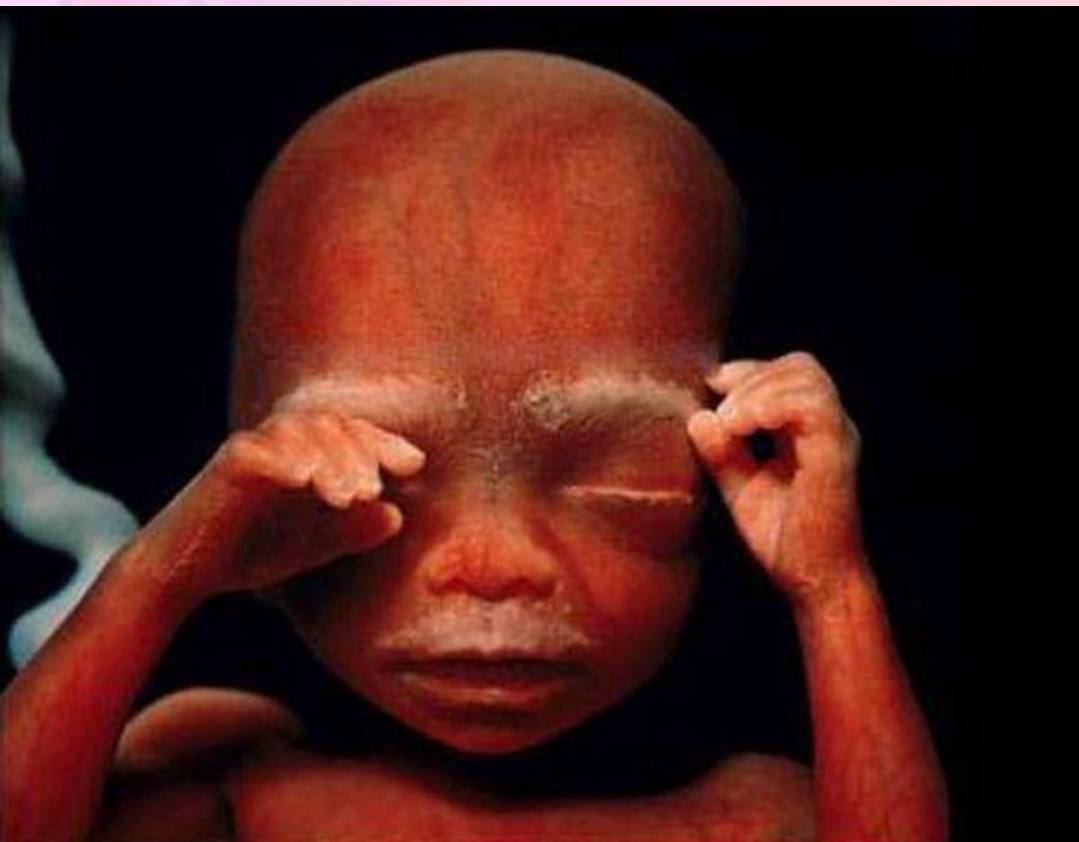
ماه ششم: با شروع ماه ششم بارداری سرعت رشد جنین شروع به کم شدن می‌کند. اندازه دست‌ها و پاها به تناسب خواهند رسید. پلک‌ها و ابروها تشکیل شده و مغز رشد سریع خود را آغاز می‌کند. در پایان این ماه وزن جنین به حدود ۶۰۰ گرم خواهد رسید.

دوره جنینی

ماه هفتم: در پایان این ماه بدن جنین گوشتالو و گردتر شده، عضلات به تدریج در حال بیشتر شدن و ریه‌ها قادر به نفس کشیدن هستند، اما اگر جنین الان متولد شود نفس کشیدنش با زحمت روبرو خواهد شد.
از آنجا که گوش‌ها بطور کامل تشکیل شده اند می‌توان بیشتر با جنین صحبت کرد زیرا او حالا می‌تواند صدای مادر را تشخیص دهد.

دوره جنینی

ماه هشتم: در اواخر این ماه جنین شما حدود یک کیلو و هشتصد گرم وزن خواهد داشت. سرعت نمو مغز در این دوره بیشتر است. جنین اکنون به نور، صدا، مزه و بو حساس می‌باشد و تنها عضوی از بدن که هنوز بطور کامل تکمیل نشده ریه‌ها می‌باشد.

دوره جنینی

ماه نهم: در شروع این ماه وزن جنین تقریباً دو و نیم کیلوگرم است. حالا دیگر جنین آنقدر بزرگ شده که بیشتر حجم رحم را اشغال کرده و جای زیادی برای حرکت و چرخش جنین وجود ندارد. جنین تقریباً به رشد نهایی خود رسیده است و آماده ترک رحم می باشد.

دوره جنینی

کلیپ مراحل رشد دوران جنینی

دوره جنینی

مرحله نوباوگی

۰ تا ۲ سالگی

رشد جسمانی سریع از مشخصات مهم **اولین سال زندگی** کودک است. هنگام تولد کودک زندگی انگلی درون رحم مادر را رها می سازد و زندگی مستقل در بیرون رحم را آغاز می کند در لحظه تولد باید رشد نظام عصبی و جسمی نوزاد به حدی باشد که بتواند او را در برابر عوامل و اوضاع خارجی نظیر سرما و فشار هوا محافظت کند. قد نوزاد **در لحظه تولد پنجاه سانتیمتر** و وزنش تقریباً **سه و نیم کیلو گرم** است چند روز پس از تولد پنج تا ده درصد وزن نوزاد از بین می رود و پس از آغاز شیر خوردن و عادت به زندگی جدید مجدداً وزنش افزایش می یابد.

رشد جسمانی

در **دومین سال زندگی** که رشد جسمانی همچون سال اول نیست قد کودک **حدود ۸۵ سانتی متر** و وزنش به حدود **دوازده ونیم کیلو گرم** می رسد و هنوز مقداری از استخوانهای کودک دو ساله به صورت غضروف و نرم هستند. معمولاً در **هجده ماهگی** ملاحظه کودک سفت میشود و بیشتر دندانهای شیری او می رویند.

رشد جسمانی

حواس لامسه، چشایی، بویایی و شنوایی هنگام تولد کاملاً رشد یافته هستند. **لمس کردن** به تحریک رشد جسمانی کمک میکند. نوزادان مخصوصاً به لمس دور دهان، کف دست‌ها و پاها حساس می‌باشند. همچنین نسبت به **درد** بسیار حساس هستند.

نوزادان **مزه‌های شیرین** را به دیگر مزه‌ها ترجیح میدهند. آنها **بوها** را از هم تمیز میدهند بطوریکه بوهای خوشایند (مثل موز یا شکلات) جلوه صورت آرمیده و بوهای ناخوشایند مثل تخم مرغ گندیده باعث میشود کودک اخم کند. آنها همچنین بوی مادر خود را از دیگران و نیز بوی زنان شیرده را از زنان غیر شیرده تشخیص داده و ترجیح میدهند.

ادراکات حسی

نوزادان میتوانند انواع صداها را بشنوند و **اصوات پیچیده** را به اصوات یکنواخت ترجیح میدهند. همچنین چند روز بعد از تولد میتوانند انواع طرح های صوتی را از یکدیگر تشخیص دهند. آنها بویژه نسبت به صوت هایی که در دامنه بسامد **صدای انسان** قرار دارند حساس هستند.

نوزادان فقط تعداد کمی از صداهاى گفتارى را نمیتوانند متمایز کنند و این نشان میدهد آنها بطرز شگفت آوری برای **فراگیری زبان** آمادگی دارند.

ادراکات حسی

حس **بینایی** هنگام تولد نسبت به سایر حواس کودک بسیار ضعیف و ناقص است و دیرتر از حواس دیگر تکامل می یابد.

نوزادان بعد از تولد اشیا را تا فاصله ۶ متری درک میکنند (بزرگسالان ۱۸۳ متر). همچنین انواع فواصل را بصورت **تار می بینند**: صورت والدین حتی از فاصله نزدیک تار دیده میشود.

کودک **درسه هفته اول** زندگی می تواند اعصاب چشم خود را برای دیدن اشیا بزرگ، جامد و زنده مانند اسباب بازیهای بزرگ و مادر تحت فرمان درآورد چنانچه وقتی می بیند مادرش می آید گریه خود را قطع می کند.

ادراکات حسی

**رشد
شناختی - عقلانی**

نظریه شناختی پیاژه

- مساله اصلی برای پیاژه بررسی این سوال بود که **شناخت برای آدمی چگونه حاصل می‌شود.**
- او برای پاسخگویی به این سوال درصدد برآمد تا تمام مراحل تحولات رشد شناختی کودک را از نخستین حرکات انعکاسی نوزاد تا اندیشیدن در قالب تفکر منطقی و انتزاعی دوره بزرگسالان را مورد کنکاش و بررسی قرار دهد.

مفاهیم پایه در نظریه شناختی

ژان پیازه

یک حالت توازن شناختی بین درک ما از جهان هستی و تجربه هایمان است .
تعادل یابی به معنای جستجو به منظور هماهنگی ذهنی بین طرح های شناختی با اطلاعات کسب شده از محیط

تعادل یابی
تعادل

الگوهای سازمان یافته اندیشه و عمل که در تعامل بین انسان و محیط به کار می رود

طرحواره

تغییراتی که در یک فرد برای پاسخ به محیط ایجاد می شود

سازگاری

کوشش برای فهم یک چیز جدید از طریق جای دادن آن در درون چیزهایی که از قبل در ذهن خود داریم

جذب
درونسازی

فرایند تغییر ساختارهای شناختی پیشین به گونه ای که با آن چه درک می شود متناسب شود

انطباق
برونسازی

سازمان دادن ترکیب کردن ، مرتب کردن و ترتیب تازه دادن به رفتارها و افکار در نظام های منسجم

سازمان

ساختمان ذهن یا اندیشه های فرد . واکنش های ارثی نوزاد ، پس از گذشت نخستین روزهای زندگی ، از طریق تجارب اوتغییر می یابند و به مکانیسم های تازه ای تبدیل می شوند که ساخت های شناختی نام دارند .

ساخت

- نظریه ی پیازه یک **نظریه ی مرحله ای** است بر اساس نظریه ی او ، مراحل رشد شناختی عبارتند از مرحله حسی - حرکتی ، پیش عملیاتی ، عملیات عینی و عملیات صوری . پیازه معتقد بود این مراحل **توالی ثابتی** دارند به این معنا که افراد در هر کشور و فرهنگی به ترتیب یکسانی از این مراحل را می گذرند. دامنه ی سنی مطرح شده از سوی پیازه ، تقریبی است ، **برخی کودکان ممکن است مرحله ای را زودتر یا دیرتر طی کنند.** (بیابانگرد ، نعمتی ص ۴۱)

مرحله حسی - حرکتی:
تولد تا ۲ سالگی

مرحله پیش عملیاتی:
۲ تا ۷ سالگی

مرحله عملیات عینی:
۷ تا ۱۱ سالگی

مرحله عملیات صوری:
۱۱ سالگی به بعد

منظور از حسی - حرکتی این است که کودکان ، در این مرحله ، از توانایی استفاده از حواس و اعمال خود برای درک جهان پیرامون استفاده می کنند.

مرحله حسی - حرکتی

در این دوره کودک سرگرم کشف ارتباط میان اعمال خود و پیامدهای آن است. برای مثال او کشف می‌کند برای دست زدن به یک شیء خاص تا چه میزان باید دست خود را دراز کند.

در این دوره جهان اطراف برای کودک کاملاً نامنظم و آشفته به نظر می‌آید. کودک از وجود مستقل خویش غافل است و نمی‌تواند میان خود و جهان پیرامونش تمایز قائل شود. همه چیز حول محور خود کودک تعریف می‌شود و به همین دلیل پیاژه از واژه «**خود میان بینی**» (egocentric) برای کودک استفاده می‌کند.

مرحله حسی - حرکتی

تا پیش از یک سالگی جهان پیرامون کودک حالت ثبات و دائمی ندارد و غیاب هر شیئی مساوی با عدم آن خواهد بود. اما پس از مدتی اولین، مهم‌ترین و اساسی‌ترین اکتشاف شناختی کودک یعنی **پایداری شیء** (object permanence) رخ می‌دهد.

کودک به این نکته پی می‌برد که اگر حتی اشیای در معرض حواس او قرار نگیرند باز هم وجود خواهند داشت. به عبارت دیگر کودک در پایان این دوره به تفاوت میان احساس یک شیء و خود شیء پی می‌برد.

مرحله حسی - حرکتی

شرح	خرده مرحله
بازتاب مکیدن، چنگ زدن، نگاه کردن	۱- مرحله بازتابهای شرطی (۱-۰ ماهگی)
در رابطه با بدن عاداتهای ساده حرکتی مثل انگشتان، بازو بسته کردن دستهایشان	۲- واکنشهای چرخشی اولیه (۴-۱ ماهگی)
مهارت چنگ زدن، دستکاری و دستیابی به اشیاء، تکرار رویدادهای جالب	۳- واکنشهای چرخشی ثانویه (۸-۴ ماهگی)
انجام عملیات عمدی با هدف، کنار زدن مانع و چنگ زدن اسباب بازی آگاهی از پایداری	۴- هماهنگی طرحواره های ثانویه (۱۲-۸ ماهگی)
پی بردن به وسایل جدید از طریق کاوش فعال کنجکاوی - تقلید از راه آزمایش و خطا واکنشهای چرخشی تجربی و خلاق	۵- واکنشهای چرخشی ثالث (۱۸-۱۲ ماهگی)
بازنمایی ذهنی - ابداع وسایل جدید از طریق ترکیبات ذهنی - بازی نمادی - زبان - تقلید تعویقی - بقای شی کامل	۶- آغاز تفکر (۲۴-۱۸ ماهگی)

مرحله حسی - حرکتی

✓ **مرحله اول : اعمال بازتابی** از تولد تا پایان یک ماهگی است. در این مرحله نوزاد از طریق یک سلسله اعمال انعکاسی نظیر مکیدن با محیط ارتباط برقرار می کند.

✓ **مرحله دوم: اولین واکنشهای دوری** یک تا چهار ماهگی است. در این مرحله کودک پس از انجام یک عمل به صورت تصادفی به تکرار آن می پردازد و از آن لذت می برد. در این مرحله بخشی از اعمال کودک هماهنگ می شود و رفتار تقلیدی در او شکل می گیرد.

✓ **مرحله سوم: این مرحله چهار تا هشت ماهگی را شامل می شود و به دومین واکنشهای دوری** معروف است. هماهنگی بیشتری بین حرکات کودک به وجود می آید در این مرحله کودک می تواند با دیدن بخش معلومی از یک شی پنهان شده آن شی را تشخیص دهد.

✓ **مرحله چهارم:** هدفدار می شود و رفتارش خود به خود رخ نمی دهد کودک می تواند موانع را برطرف کند تا به شی مورد نظرش برسد یا از طریق واسطه قراردادن یک شی به هدف مورد نظرش دست یابد. در این مرحله **مفهوم بقای شی** حاصل می شود یعنی اگر از حوزه دید او پنهان شود هنوز آن شی برای او وجود دارد.

✓ **مرحله پنجم:** **سومین واکنشهای دوری** از دوازده تا هجده ماهگی است که در این مرحله کودک از طریق آزمایش، راه حلهای جدیدی را برای حل مشکلش کشف می کند و مایل است بداند اعمال او چه اثری بر محیط می گذارد.

✓ **مرحله ششم:** ابداع وسایل جدید از طریق فعالیتهای ذهنی از هجده تا بیست و چهار ماهگی است در این مرحله اعمال کودک تا خلاقیت همراه است و جنبه آزمایش و خطای صرف ندارد. همچنین کودک می تواند اعمال مختلفی را باز نمایی کند و به پیش بینی نتایج آنها پردازد.

رشد در توانایی حل مسئله که در شش خرده مرحله دوره حسی - حرکتی نمایان می شود
با خود تغییرات مهم دیگری نیز می آورد. **تغییرات در کیفیت فعالیتها و بازیهای**
کودکان را در نظر بگیرید.

تا خرده مرحله دومین واکنشهای چرخشی (۴ تا ۸ ماهگی) آنها بیشتر علاقه مندند تا با
بدن خود بازی کنند و علاقه ای به ور رفتن با اسباب بازیها ندارند. در این زمان آنها
عملکردهایی مثل مکیدن یا گرفتن یک اسباب بازی را مرتباً تکرار می کنند.

با ورود به خرده مرحله سومین واکنشهای چرخشی (۱۲ تا ۱۸ ماهگی) به شیوه های
گوناگونی اسباب بازیها را مورد آزمایش قرار می دهند و در مورد خواص آنها چیزهایی یاد
می گیرند.

در خرده مرحله آخر **آغاز تفکر** در **حدود ۱۸ ماهگی** توانایی **جایگزین کردن یک**
شیء بجای شیء دیگر ظاهر می شود مثلاً قابلمه بجای کلاه یا یک کفش به جای
تلفن به کار می رود - یک فرم ساده **بازی نمادین** با ایجاد تفکر نمادین ساخته می شود.
در این مرحله همچنین نوزادان می توانند از الگوهای که قبلاً دیده اند **تقلید** کنند زیرا در
این زمان آنها می توانند تصاویر ذهنی را خلق کرده و به خاطر بسپارند.

یکی دیگر از تغییرات مهم در دوره حسی حرکتی فهم کودک از وجود اشیاء است. از دید پیاژه کودکان تازه متولد شده در درکی از **پایداری شیء** ندارند. دانستن این مطلب که اشیاء حتی هنگامی که دیده نمی شوند یا قابل حس نیستند باز هم وجود دارند یک مسئله اساسی است. این مسئله که کت شما حتی هنگامی که در کمد بسته می شود باز هم وجود دارد از نظر شما یک مسئله تعجب برانگیز نیست اما نوزادان طوری رفتار می کنند که انگار اشیاء تنها زمانی وجود دارند که قابل دیدن و یا لمس کردن باشند.

پیاژه معتقد بود که درک پایداری شیء به تدریج در طول دوره حسی حرکتی رشد

می کند

در حدود ۴ تا ۸ ماهگی هر چیز خارج از دید است خارج از ذهن هم است. نوزادان به دنبال اسباب بازی که شما روی آن را پارچه ای انداخته اید نخواهد گشت.

در خرده مرحله چهار (۸ تا ۱۲ ماهگی) آنها این حقه را یاد خواهند گرفت اما هنوز به تصاویر و حواس خود جهت تشخیص وجود اشیاء بسیار اعتماد ندارند (پیاژه ۱۹۵۴).

بعد از اینکه دختر ۱۰ ماهه پیاژه، ژاکلین، اسباب بازی پنهان شده را چندین مرتبه از محالش برداشت پیاژه اسباب بازی را جلو چشمان ژاکلین برداشت و در جای دیگری پنهان کرد. اما با تعجب مشاهده کرد که او دوباره اسباب بازی را در جای اول جستجو

می کند. به نظر می رسید او تصور می کند که رفتارش معین می کند شیء کجا پیدا شود. این رفتار عجیب در کودکان ۸ تا ۱۲ ماهه که شیء را در جایی جستجو می کنند که آخرین بار در آنجا یافته اند (A) تا اینکه محل جدید پنهان کردن (B) را ببینند **خطای A، نه B** نامیده می شود.

در خرده مرحله ۵، کودک ۱ ساله از عهده این خطا برمی آید اما با مکانهای غیر قابل مشاهده مشکل دارد، بطوریکه هنگامی که شما اسباب بازی را در دستتان پنهان می کنید بعد دستتان را زیر بالش می برید و آن را باز می کنید کودک شیء را در آخرین محلی که دیده است جستجو می کند. به نظر می رسد که او هنگامی که شیء را در دستتان نمی یابد گیج می شود و زیر بالش را نگاه نمی کند. حدوداً در پایان ۱۸ ماهگی کودک قادر خواهد بود اینگونه مکانها را به صورت ذهنی تصور کند و بنابراین مکان نهایی شیء را بیابد.

از دید پیازه مفهوم پایداری شیء به طور کامل در این مرحله نمایان می شود.

**رشد
روانی - جنسی**

نظریه فروید

- طبق دیدگاه فروید، افراد در طول زندگی مراحل را طی می کنند که در آنها با **تعارض بین سایقهای زیستی و انتظارات اجتماعی** مواجه می شوند. نحوه ای که این تعارض ها حل میشوند، توانایی فرد برای آموختن، کنار آمدن و مقابله کردن با اضطراب را تعیین می کند. بنابراین نحوه ای که والدین سایق های جنسی و پرخاشگری فرزند خود را در چندسال اول زندگی کنترل می کنند بر رشد شخصیت سالم بسیار مهم است.
- این نظریه بر اهمیت روابط خانوادگی بر رشد کودکان و اهمیت تجربه اولیه برای رشد بعدی تاکید دارد. فروید معتقد است که شخصیت فرد بزرگسال در پنج سالگی به طور محکم شکل میگیرد و متبلور می شود و اگر کودک مراحل رشد را بخوبی طی کند بدون اینکه **ثبیت** رخ دهد در بزرگسالی داری شخصیت سالمی خواهد بود.

مراحل رشد روانی - جنسی

- ۱- مرحله دهانی oral stage (تولد تا یک سالگی)
- ۲- مرحله مقعدی anal stage (یک تا سه سالگی)
- ۳- مرحله آلتی phallic stage (از سه تا شش سالگی)
- ۴- دوره نهفتگی latency period (شش تا یازده سالگی)
- ۵- مرحله تناسلی genital stage (نوجوانی)

مرحله دهانی

- مشخصه اصلی این مرحله **دوگانگی عاطفی** است که بین عشق و نفرت در نوسان میباشد.
- فروید می گوید: اگر یک شیرخوار می توانست افکار خود را بیان کند بدون شک اعتراف می کرد که عمل مکیدن پستان مادر مهمترین چیز زندگی اش است.
- مرحله دهانی خود به دو زیر مرحله **لمسی** و **زیر مرحله وابستگی بصری** تقسیم می شود.

مرحله دهانی

• زیر مرحله وابستگی بصری (شش ماهگی تا یک سالگی)

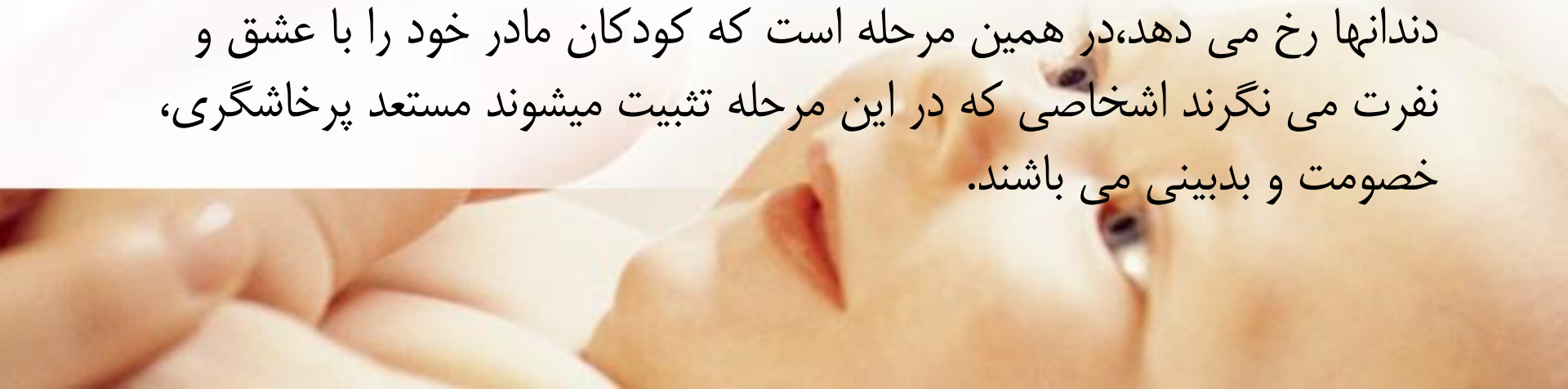
- این زیر مرحله گاز گرفتن یا دهانی آزار گرایانه نیز نامیده می شود
- کودک کم کم مادر خود را می شناسد و یک نوع وابستگی دیداری بوجود می آید (تشکیل ego)
- یک نوع وابستگی عاطفی پایدار بین طفل و مادر بوجود می آید که جداشدن مادر کودک را مخاطره آمیز می سازد.

• زیر مرحله لمسی (از تولد تا شش ماهگی)

- کودک تابع واقعیات لمسی میباشد یعنی تابع آن چیزهایی که وارد دهانش می شود
- رابطه با مادر به معنای رابطه خوردن و خورده شدن است.
- در شش ماه اول زندگی دنیای نوزادان فاقد شی می باشد یعنی هیچ درکی از افراد یا چیزهای موجود ندارد.
- گاهی فروید این مرحله فاقد شیء بودن اولیه را به عنوان **خود شیفتگی اولیه** توصیف کرده زیرا شیرخواران در ابتدا فقط متوجه خود هستند

مرحله دهانی

- در این مرحله Id حکومت دارد .
- مهمترین تعارض این مرحله **از شیر گرفتن** میباشد. هرچقدر ترک لذت حاصل از مکیدن مشکلتر باشد مقدار لیبدو باقیمانده در مرحله دهانی بیشتر خواهد بود.
- بنابراین نظریه فروید افرادی که در این مرحله بیش از حد ارضا شوند احتمالاً در آینده شخصیتی خوشبینانه، وابسته به دیگران و بیش از حد سخاوتمند خواهند داشت و به این افراد تیپ شخصیتی دهانی پذیرا گفته می شود.
- دومین رفتار دهانی یعنی پرخاشگر دهانی یا آزارگر دهانی، در هنگام پیدایش دندانها رخ می دهد، در همین مرحله است که کودکان مادر خود را با عشق و نفرت می نگرند اشخاصی که در این مرحله تثبیت میشوند مستعد پرخاشگری، خصومت و بدبینی می باشند.

مرحله مقعدی

- تمرکز انرژی روانی به ناحیه مقعد جابجا شده است.
- بحران این **تضاد بین لذت از تخلیه و کنترل برای تاخیر اندازی آن** است.
- در این مرحله اگر کودک بتواند به سادگی انتظارات والدین خود را در زمینه آموزش دفع مدفوع برآورده سازد، اساس و پایه کنترل خویش به نحو موفقیت آمیزی به دست خواهد آمد.

مرحله مقعدی

۱- مرحله فعل پذیری

- کودک هرچه بیشتر متوجه جنبه حسی و متوجه عبور مواد زاید بدون دخل و تصرف است.
- در این مرحله است که برای نخستین بار از کودکان خواسته می شود تا از لذت‌های غریزی خود به صورتی کاملاً قاطع، صرف نظر کند.
- اغلب والدین در این مرحله آموزش توالت رفتن را به کودکان می دهند

۲- مرحله فعال

- در این مرحله کودک فعالانه در امر نگهداری مدفوع مداخله می کند.
- در این مرحله آزارگری نسبت به خود و دیگران بیشتر مشاهده می شود.

مرحله مقعدی

فروید معتقد بود تجربه آموزش توالت رفتن در طول مرحله مقعدی تاثیر بسزایی بر رشد شخصیت دارد، اگر آموزش توالت رفتن خوب پیش نرود، مثلا اگر کودک در یادگیری مشکل داشته باشد و یا والدین بیش از اندازه توقع داشته باشند کودک در مقابل ناکامی حاصل از کنترل دفع ادرار و مدفوع دو رویه پیش میگیرد:

یکی اینکه سعی می کند مواقعی که برای والدین ناخوشایند است واکنش نشان دهد مثلا بلافاصله بعد از برداشتن پوشک ها ادرار کند به کودکی که با این شیوه رفتار به مقابله با والدین برخیزد کودکی بامنش **تهاجمی مقعدی** می گویند

دوم اینکه ممکن است کودک خواسته های والدین را از راه نگهداری کامل مدفوع برآورده کند این عمل به خودی خود لذت آور است. ممکن است این کار کودک روش نیرومندی برای کنترل والدینش باشد. موفقیت در این شیوه، الگوهای رفتاری مشابهی را در زندگی آینده فراهم آورد، کسانی که صفاتی مثل خست، احتکار و سرسختی از خود نشان می دهند دارای منش **نگهدارنده مقعدی** هستند.

رشد جنسی: آنچه انتظار می‌رود

• تولد تا دو سالگی:

- آموختن درباره عشق و اعتماد، به واسطه ارتباط عاشقانه با والدین و مراقبین.
- کشف بدن از جمله آلت.
- می‌توانند نعوظ یا واژن لیز داشته باشند.
- تجربه لذت در اندام تناسلی.
- شروع آموزش رفتارهای مورد انتظار.
- شروع توجه به تفاوت‌های بدن دختر و پسرها، بچه‌ها و بزرگ‌ترها.

نامگذاری قسمت های مختلف بدن

- تمام اندام های بدن را به کودک معرفی کنید و کارکرد هر یک را توضیح دهید.

- بازی چشمت کو؟ دماغت کو؟ ... را برای تمام اندام ها انجام دهید.

- معمولا پدر و مادرها طوری رفتار میکنند که گویی از ناحیه ناف تا زانو منطقه ممنوعه! بوده و صحبت درباره آنها ممنوع است.

- به کودکان نام های صحیح اندام های تناسلی را آموزش می دهید: در پسرها، آلت، بیضه و باسن و در دخترها مهبل و باسن

رشد عاطفی

- عواطف کودک در دو سال اول زندگی به علت محدود بودن تجارب متعدد و متنوع نیست و با افزایش سن و تجربه پاسخهای عاطفی او متنوع و مشخص و قابل فهم می شود.
- حالات عاطفی کودکان را باید در واکنشهای آنان جستجو کرد. در **چهار تا ده ماهگی ترس از اشیاء ناآشنا** بروز می کند. کودکان **در سال اول** زندگی به **علائم خشم و خوشحالی دیگران** پاسخ می دهند. چنانچه کودک به فردی دلبستگی شدید پیدا کند در صورت جدا شدن از او به مدت طولانی، دچار افسردگی می گردد.

- کودک در هجده ماهگی درحالت عدم تعادل به سر می برد و خیلی زود تحریک و عصبانی می شود. در دو سالگی تعادل روانی مطلوبی دارد و در همه زمینه ها آرامتر و با ثبات تر از قبل است و دوست دارد دیگران را، از خود راضی کند. موارد عاطفی مشترکی نظیر ترس، خشم، پرخاشگری و محبت کم و بیش در همه کودکان مشاهده می شود.
- رابطه بین کودک و مادر و نیز کسانی که از او مراقبت می کنند و رشد عواطف او اهمیت بسیار دارد. بتدریج که کودک بزرگتر می شود پیوند عاطفی خود را با والدین و اطرافیان نزدیک حفظ کرده، در نتیجه با رفتارها و ارزشهای والدین و مورد علاقه خود همانند سازی می کند.

نظریه دلبستگی بالبی

- جان بالبی در سال ۱۹۵۰ مشاهدات خود را در گزارشی تحت عنوان مراقبت مادری و بهداشت روانی (به سازمان جهانی بهداشت ارائه کرد).
- وی از بررسی‌های خود به این نتیجه رسید که کودکان موسسات و شیرخوارگاه‌ها فرصت برقراری روابط عاطفی گرم، محکم و دیرپا با مادر یا جانشینان وی را نداشته‌اند. چنین مشاهداتی بالبی را متقاعد کرد که نمی‌توان بدون توجه به تعامل مادر- کودک، فرایند رشد را درک کرد.

مفاهیم کلیدی نظریه دل‌بستگی

۱- رفتار غریزی:

رفتاری است غیر اکتسابی که

ب) رفتار غریزی ویژه‌ی
نوع است.

الف) توسط محرک خاصی
راه‌اندازی می‌شود

مفاهیم کلیدی نظریه دلبستگی

۲- نقش پذیری

واکنش‌های جاندار در مقابل محرک‌های رهاساز در طول دوره خاصی از زندگی (سال‌های اولیه) روی می‌دهد و قبل و بعد از این زمان دیگر رخ نمی‌دهد مثل رفتار دنبال کردن شیء محرک توسط جوجه اردک‌ها.

مفاهیم کلیدی نظریه دلبستگی

۳- دوره حساس

این دوره مناسبترین زمان برای بروز توانمندی‌های ویژه است، در این دوره فرد آمادگی پذیرش تاثیرات محیطی را دارد. دوره حساس، دوره‌ای است که نقش پذیری در آن اتفاق می‌افتد

سیستم رفتاری دلبستگی

- انسان‌ها در تحول نوعی خود، برای مصونیت از تهدیدها و حمله‌های دیگران به صورت دسته جمعی عمل می‌کردند، در این میان امنیت کودکان وابسته به این بود که در جوار والدین خود بمانند. به نظر بالبی نوزاد انسان مجهز به یک سری رفتارهایی است که بروز آن‌ها موجب می‌شود، مراقبین از وی محافظت کرده و در جوار او باشند. بالبی این رفتارها را **سیستم رفتاری دلبستگی (ABS)** می‌نامد، رفتارهایی که نزدیکی به مراقبان را تسهیل کرده و موجب تداوم آن می‌شود، مثل گریه، لبخند، آویختن، گرفتن، تعقیب کردن، مکیدن و ...

دل‌بستگی

پیوند عاطفی نسبتاً پایداری است که بین کودک و یک یا تعداد بیشتری از افرادی که در تعامل واقعی و منظم با آنها می‌باشد، ایجاد می‌گردد .

به عقیده بالبی برای تامین سلامت روانی کودک، برقراری روابط صمیمی، گرم و دایمی بین او و مادرش یا کسی که بتواند به‌طور شایسته جایگزین وی شود ضروری است، چنان روابطی که مورد رضایت هر دو طرف بوده و از آن لذت ببرند.

دل‌بستگی

❖ به نظر بالبی برای رشد هیجانی و عاطفی انسان‌ها هم یک دوره حساس وجود دارد و معتقد است، تجارب عاطفی در برخی مراحل زندگی ممکن است، اثرات حیاتی و طولانی مدتی بر جای گذارد.

❖ بررسی‌های بالبی و اینزورث نشان داده است که شش ماهه دوم سال اول زندگی به ویژه سه ماهه آخر، دوره حساس برای برقرای روابط دل‌بستگی است .

مراحل شکل گیری دلبستگی

۱- مرحله پیش از دلبستگی (واکنش نامتمایز نسبت به دیگران؛ تولد تا ۳ ماهگی)

کودکان در آغاز واکنش‌های غیر انتخابی به انسان‌ها دارند، تا قبل از سه هفتگی نوزادان خنده‌های بازتابی دارند، آن‌ها صدا و بوی مادر را تشخیص می‌دهند ولی کاملاً به وی دلبسته نیستند، زیرا به سر بردن با افراد نا آشنا واکنشی را به دنبال ندارد.

مراحل شکل گیری دل بستگی

**۲- دل بستگی در حال شکل گیری (تمرکز بر روی افراد آشنا؛
۳ تا ۶ ماهگی)**

کودکان در این مرحله به تدریج لبخند خود را به افراد آشنا محدود می کنند ولی هنوز در مقابل جدایی از مراقب یا والدین واکنش اعتراض آمیز نشان نمی دهند.

مراحل شکل گیری دلبستگی

۳- دلبستگی واضح (تقرب جویی فعال؛ ۶ ماهگی تا ۳ سالگی)

بالبی معتقد است که کودکان در این مرحله به یک سیستم تصحیح شونده به وسیله هدف مجهز می‌شوند و از این طریق حضور و غیاب موضوع دلبستگی را کنترل می‌کنند. در حدود ۸ ماهگی اضطراب جدایی تجلی می‌یابد،

تا پیش از این رابطه کودک و مراقب از طرف کودک وابستگی و از طرف مادر دلبستگی است اما بعد از این مقطع این رابطه از هر دو طرف به صورت دلبستگی در می‌آید و این حالت ناشی از شکل‌گیری پیوند عاطفی است.

مراحل شکل گیری دلبستگی

۴- تشکیل رابطه متقابل (رفتار مشارکتی؛ بعد از ۳ سالگی)

در پایان سال دوم زندگی، رشد سریع بازنمایی‌های ذهنی و زبان به کودک امکان پیش بینی رفت و آمد مراقب را می‌دهد، در این مرحله کودک به جای تعقیب از **مذاکره و مشارکت** استفاده می‌کند.

بالبی این مساله را مطرح کرد که هر تعامل پایا و با دوام در کودکی تاثیرات طولانی مدتی بر روی رشد شخصیت می‌گذارد .

سبک های دلبستگی

اینزورث و همکارانش برای تعیین سبک دلبستگی کودکان یک موقعیت عینی آزمایشی را طراحی کردند به نام **موقعیت ناآشنا**، که در آن کودک سه جزء استرس زا را تجربه می کند:

۱- محیط ناآشنا،

۲- تعامل با یک فرد ناآشنا،

۳- جدایی کوتاه مدت از والدین یا مراقب خود.

سبک های دل بستگی

بر این اساس سه الگوی مجزای دل بستگی عبارتند از:

✓ **دل بستگی ایمن**

✓ **دل بستگی نایمن اجتنابی**

✓ **دل بستگی نایمن دوسوگرا**

✓ بعدها مین و سولومون تعدادی از نوزادان را که در هیچ یک از سه گروه فوق قرار نمی گرفتند، بررسی کرده و عنوان کردند که این گروه از نوزادان به دلیل قرار داشتن در شرایط خانوادگی نامناسب و بسیار نامطلوب، نایمن ترین گروه نوزادان هستند، این نوزادان در طبقه ای به نام **دل بستگی نایمن بی سازمان - نامشخص** قرار می گیرند

دل‌بستگی ایمن

این نوزادان از والد خود به عنوان پایگاه امنی برای کاوش محیط استفاده می‌کنند. وقتی آن‌ها تنها می‌مانند، ممکن است گریه بکنند یا نکنند ولی اگر گریه کنند به علت غیبت والد است، چرا که وی را به فرد غریبه ترجیح می‌دهند، وقتی مراقب (یا والد) برمی‌گردد گریه آن‌ها بلافاصله فروکش کرده و فعالانه تماس با والد را می‌جویند.

دل‌بستگی نایمن اجتنابی

این نوزادان در حضور مراقب نسبت به او بی اعتنا بوده و وقتی مراقب اتاق را ترک می‌کند واکنش خاصی نشان نمی‌دهند و در بازگشت مجدد والد، از استقبال وی دوری کرده یا خیلی کند عمل می‌کنند، این کودکان به غریبه هم مشابه والد خود واکنش نشان می‌دهند.

دل‌بستگی نایمن دوسوگرا

این گروه قبل از جدایی معمولاً از کنار مراقب حرکت نکرده و به کاوش محیط نمی‌پردازند، پس از بازگشت مجدد مراقب رفتارهایی حاکی از خشم، خصومت و گاهی پرخاشگری نشان می‌دهند. خیلی از آنها حتی پس از بازگشت مادر آرام نشده و به گریه خود ادامه می‌دهند.

دل‌بستگی بی‌سازمان – نامشخص

این کودکان بیشترین ناامنی را نشان می‌دهند، این نوزادان هنگام پیوند مجدد انواع رفتارهای متضاد را نشان می‌دهند، بعنوان مثال وقتی مراقب آنها را در آغوش می‌گیرد، به جای دیگر نگاه کرده و یا با نگاه بی‌روح و افسرده به او نزدیک می‌شوند، تعدادی از آنها، پس از آرام شدن، ناگهان شروع به گریه کرده و یا ژست‌های عجیب و غریب و خشک می‌گیرند

**رشد
روانی - اجتماعی**

کودک چهارماهه شکل افراد مختلف را در فکرش مجسم می کند قیافه و صدای مادر را بدرستی تشخیص می دهد و با دیدن قیافه آشنایان خوشحال می شود. از **هفت ماهگی** گرچه بیشتر اوقات خود را به بازی کردن با خودش سپری می سازد به اطرافیان نیز توجه خاص دارد و درباره آنان کنجکاو است و نسبت به قیافه های آشنا و بیگانه واکنشهای متفاوتی بروز می دهد. **کودک ده ماهه** به تقاضای اطرافیان پاسخ می دهد، دوست دارد مورد توجه قرار گیرد و به بازی کردن بسیار علاقه مند است. رابطه **کودک بیست ماهه** با اطرافیان بر اساس گرفتن است نه دادن، او از انجام دادن کارهایی که بر خلاف میل دیگران باشد لذت می برد و هنوز مایل به همکاری و مشارکت نیست **کودک دو ساله** تعادل و آرامش دارد. در انجام کارهای شخصی پیشقدم می شود، از تشویق و ستایش خوشش می آید و می خواهد اطرافیان را راضی کند و نسبت به محیط و انسانها کنجکاو است.

نظریه اریکسون

- اریکسون یک روان تحلیل گر بود. وی تجارب اجتماعی را مهمترین عامل سازنده شخصیت تلقی کرده و معتقد به یک مسیر تکاملی از ابتدا تا پایان عمر است.
- اریکسون رشد را ناپیوسته و فرد را در طول عمر متغیر می داند. وی بخاطر مطرح کردن مفهوم **بحران هویت** شهرت دارد و موضوع اصلی در رشد شخصیت جستجو برای هویت فرد است.
- اریکسون عمر انسان را به **۸ مرحله روانی-اجتماعی** تقسیم کرد که در هر مرحله بحران یا تعارضی وجود دارد که باید حل شود. این تعارض ها از آن جا ناشی می شوند که محیط اجتماعی و فیزیکی در هر مرحله انتظارهای تازه ایی را به دوش فرد می گذارد در هر مرحله از رشد با انتخاب دو راه برای مقابله با محیط روبرو می شود.

- به نظر اریکسون ما در هر مرحله ی رشد روانی-اجتماعی هشیارانه به رشد خود جهت می دهیم. این اندیشه مخالف دیدگاه فروید است که می گفت ما محصول تجارب کودکی خود هستیم و نمی توانیم شخصیت مان را در دوره های بعدی زندگی تغییر دهیم. اگرچه اریکسون می دانست که تاثیرات دوره ی کودکی مهم اند و حتی ممکن است زیان بخش هم باشند در عین حال استدلال می کرد که رویدادهای مراحل بعد زندگی می تواند رویدادهای منفی دوره ی کودکی را خنثی کند یا بر آن ها غالب شود و به هدف نهایی ما خدمت کند: **تحقق هویت خود مثبت**

مراحل رشد روانی-اجتماعی اریکسون:

- ۱- مرحله اعتماد در برابر عدم اعتماد (تولد تا یک سالگی)
- ۲- مرحله استقلال عمل در برابر شرم و تردید (۱ تا ۳ سالگی)
- ۳- مرحله ابتکار عمل در برابر احساس گناه و تقصیر (۳ تا ۶ سالگی)
- ۴- مرحله سازندگی در برابر احساس حقارت (۶ تا ۱۱ سالگی)
- ۵- مرحله هویت در برابر سردرگمی نقش (نوجوانی)
- ۶- مرحله صمیمیت در برابر انزواطلبی (جوانی)
- ۷- مرحله زاینده‌گی در برابر رکود (میان‌سالی)
- ۸- مرحله انسجام در برابر ناامیدی (پیری)

آموزش توالت رفتن

- در مراحل تحول کودک آموزش نظافت امر بسیار مهمی است. کودکان در سنین ۱ تا ۳ سالگی، حساسیت سیستم عصبی مقعدیشان سبب میشود که توالت رفتن آنها طولانی گردد که گاهی موجب عصبانی شدن مادران میشود.
- کودک جدای از لذت جسمی بلحاظ روانی نیز احساس خاصی دارد. وی با خود بازی میکند، مشغول و ارسی بدن خود، توانایی های خود و تولیدات خودش است.
- ✓ یکی از مهمترین دستورالعمل های این مرحله **سخت گیری نکردن** است: انسان حریص علی مامع!
- ✓ باتوجه به هوش کودک، آموزش توالت را باید از ۲/۵ سالگی آغاز کنید.
- ✓ زمانیکه کودکتان در توالت است او را راحت گذاشته و دستپاچه نکنید.
- ✓ بسته به جنسیت کودک، والد همجنس وظیفه نظافت کودک را بعهده بگیرد.

آموزش توالت رفتن

✓ به کودکان دستورات متضاد با احساسش ندهید. مثل بلند شو، کثیفه، خودتو کثیف نکن و غیره. زمانی که کودک دوست دارد در توالت بماند و شما چهره درهم می کشید، او شک میکند که آیا احساس او درست است؟! در اینجا هسته **شک و تردید** کاشته میشود.

✓ یا زمانی که او با احساس موفقیت عمل دفع را خارج از توالت انجام میدهد یا به واریسی تولیدات خود مشغول میشود، شما وی را سرزنش کنید، **احساس شرم** بجای خودمختاری رشد میکند.

پس! احساسات کودک خود را درک کرده و بجای لجبازی با وی صلح کنید.

آموزش توالت رفتن بسیار مهم است زیرا میتواند باعث ایجاد احساس شایستگی و توانایی کنترل بدن در کودک شود. مراقب باشید در کودک احساس شرم ایجاد نکنید. هر کسی ممکن است اشتباه کند. موفقیت هایش را تقویت کنید. به او نشان دهید از اینکه مهارت ها را فرا میگیرد احساس غرور میکنند.

www.Pantaroo.com

مرحله نونهالی ۲ تا ۶ سالگی

رشد شناختی

مرحله حسی - حرکتی:
تولد تا ۲ سالگی

مرحله پیش عملیاتی:
۲ تا ۷ سالگی

مرحله عملیات عینی:
۷ تا ۱۱ سالگی

مرحله عملیات صوری:
۱۱ سالگی به بعد

ویژگی های مرحله پیش عملیاتی

- **خودمیان بینی:** یعنی کودک نمی تواند به دیدگاه شخص دیگری توجه کند . او کلمات را براساس تجارب خود تفسیر می کند و به کارمی برد و هنوز نمی داند کودکان و نوجوانان دیگر، که تجارب متفاوتی دارند، احتمالاً می توانند تصورات متفاوتی داشته باشند.
- **جاندارپنداری:** نسبت دادن خصوصیات موجودات زنده به اشیاء .مثال کودک چهارساله ای که فکرمیکند «ماه به پشت ابرها می رود که بخوابد»
- **ساخته پنداری:** این باور که اشیا , چه جاندار و چه بی جان , ساخته و پرداخته دست آدمی است. مثلاً ممکن است تصور کند که آسمان را با قلم مو نقاشی کرده اند.

ویژگی های مرحله پیش عملیاتی

- ویژگی اصلی این مرحله ، همان رشد **کارکردهای زبانی و نمادی** است. یعنی اینکه کودک می تواند چیزی را جانشین چیز دیگری کند. در این مرحله همراه با درونی شدن خارج در ذهن ، کودک به خیالپردازی مشغول می شود.

- در این دوره پنج رفتار جدید به طور همزمان ظاهر می شود که تجسم یک شی، یا رویداد را در نبودنشان می رساند. این رفتارها از ساده تا پیچیده ترین عبارتنداز:
(۱) تقلید در غیاب نمونه (مدل) :

در دوره قبل ، کودک از مدل هایی تقلید میکند که می بیند و می شنود. البته گاهی از مدل هایی تقلید می کند که قبلا آنها را دیده است ولی اکنون در مقابلش نیستند. (مانند کف زدن یا تکان دادن دست به عنوان خدا حافظی و ...)
بی آنکه تجسم در این کار نقش داشته باشد. اما در دوره دوم ، کودک از نمونه هایی تقلید می کند که هم اکنون قابل ادراک نیستند. (مثلا به عروسک خود غذا می دهد.)

ویژگی های مرحله پیش عملیاتی

(۲) بازی نمادی یا بازی تخیلی:

برای مثال، زمانی که کودک با جارو به عنوان ماشین، بازی می کند، می توان گفت که وی از جارو به شکل نمادین و سمبلیک استفاده کرده است.

(۳) نقاشی:

در حدود سن دو سال و نیمگی شروع به خط خطی کردن می کند. نقاشی در این مرحله، حد فاصل میان بازی نمادی و تصویر ذهنی است.

(۴) تصویر ذهنی:

در این دوره تقلید درونی می شود و تصویر ذهنی را می سازد. فرد این حالت را از چیزهای غایب ایجاد می کند. مثل خیال ها و توهمات کودک.

(۵) زبان گفتاری:

کودک شروع به سخن گفتن می کند. در آغاز، گاهی یک کلمه معنای یک جمله را می دهد. آب = به من آب بده یا ....

ویژگی های مرحله پیش عملیاتی

برخلاف ۴ مورد قبلی، زبان یک امر اجتماعی است و عالی ترین و پیچیده ترین روش نمادی است که کودک فرا میگیرد. کودک در این مرحله هنوز خود میان بین است.

در این دوره، کودک دنیای بیرونی را به کمک سمبل ها یا نمادها برای خود مجسم می کند.

کودکان پیش عملیاتی هنوز به نگهداری ذهنی دست نیافته اند. یعنی درک این واقعیت که مقدار یک ماده، حتی پس از عوض شدن شکل آن ثابت می ماند. این کودکان متوجه نمی شوند که مقدار آب، حتی پس از آن که از لیوان بلند و باریک به لیوان کوتاه و پهن ریخته می شود، یکسان باقی می ماند و ثابت است

(عملیات = منطق)

رشد روانی - جنسی

مراحل رشد روانی - جنسی فروید

- ۱- مرحله دهانی oral stage (تولد تا یک سالگی)
- ۲- مرحله مقعدی anal stage (یک تا سه سالگی)
- ۳- **مرحله آلتی phallic stage (از سه تا شش سالگی)**
- ۴- مرحله نهفتگی latency period (شش تا یازده سالگی)
- ۵- مرحله تناسلی genital stage (نوجوانی)

مرحله آلتی phallic stage

تعارض اصلی مرحله آلتی بر میل ناهشیار کودک به والد جنس مخالف متمرکز است و میل ناهشیار به نابود کردن والد هم جنس است.

- بحران ادیپی پسران (عقده ادیپ)

- مادر ← پدر (هماندسازی و تشکیل وجدان)

- بحران ادیپی دختران (عقده الکترا)

- مادر ← پدر ← مادر

- ادیپ در ۶ یا ۷ سالگی بر طرف میشود و تمایلات رقابتی و تصاحب والد جنس مخالف بطور موقت در آنها پنهان می شود .

رشد روانی - اجتماعی

مراحل رشد روانی-اجتماعی اریکسون:

- ۱- مرحله اعتماد در برابر عدم اعتماد (تولد تا یک سالگی)
- ۲- مرحله استقلال عمل در برابر شرم و تردید (۱ تا ۳ سالگی)
- ۳- **مرحله ابتکار عمل در برابر احساس گناه و تقصیر (۳ تا ۶ سالگی)**
- ۴- مرحله سازندگی در برابر احساس حقارت (۶ تا ۱۱ سالگی)
- ۵- مرحله هویت در برابر سردرگمی نقش (نوجوانی)
- ۶- مرحله صمیمیت در برابر انزوای طلبی (جوانی)
- ۷- مرحله زاینده‌گی در برابر رکود (میان‌سالی)
- ۸- مرحله انسجام در برابر ناامیدی (پیری)

ابتکار عمل در برابر احساس گناه

- آیا میتوانم در محیط تغییری ایجاد کنم؟ آیا میتوانم به هدفم برسم؟
- (یا میتوانم یا محیط جلومو میگیره)
- هرچیزی در این سن موضوع کنجکاوی است.
- در جهت کنجکاوی و تجربه گری از محدودیت ها و اخلاقیات عبور میکند. (شارژ احساس گناه از محیط)
- براساس نقشه کشی ذهنی با ایده آل رابطه برقرار میکند. در این مرحله نقشه نهایی زندگی شکل میگیرد و بازی ها در همین جهت: دکتر، خلبان و ...
- بازی بهترین پاسخدهی (نقش مهم پدر)

ابتکار عمل در برابر احساس گناه

- Proposing VS Inhibition
- **هدفمندی:** تعریف هم هدف و هم مسیر رسیدن به هدف. آغازگر خوب. ایده های خلاقانه
- **بازداری:** توانایی شروع مردن ندارد. جسارت ندارد. احساس گناه دارد.
- **(زمینه ساز افسردگی و ریشه وسواس تردید)**

مرحله کودکی ۶ تا ۱۲ سالگی

رشد شناختی

مرحله حسی - حرکتی:
تولد تا ۲ سالگی

مرحله پیش عملیاتی:
۲ تا ۷ سالگی

مرحله عملیات عینی:
۷ تا ۱۱ سالگی

مرحله عملیات صوری:
۱۱ سالگی به بعد

عملیات عینی

- این دوره از ۷ تا ۱۱ سالگی طول می کشد و همزمان با دوره دبستانی است. کودک به دستکاری نشانه ها و علائم مختلف می پردازد و قادر به استنتاج عینی و منطقی می شود. در دوره قبل او یاد گرفته بود که واقعیات را به کمک علائم توصیف کند، ولی اکنون آنها را دستکاری می کند و به این طریق وضعیت پدیده های گوناگون را تبیین کرده و از وقایع پیرامون خود نتیجه گیری هایی می کند.
- به کمک علائم می تواند امور مختلف را **طبقه بندی و ردیف سازی** کند. خواندن را یاد بگیرد و حساب کند و بنویسد. او اکنون قادر به **نگهداری ذهنی** است. (تغییر ناپذیری محتوا علیرغم تغییر شکل) .
- **خود مرکز بینی** کودک نسبت به مرحله قبل کمتر شده ، اما هنوز به درستی نمی تواند واقعیات را از تفکر خویش درباره آن ، جدا بداند. **در تفکیک واقعیات و فرضیات ناتوان است** و همین باعث ایجاد انواع تفکرات اسرار آمیز در آنها می شود. (در جنگل های دوردست گنج های مخفی وجود دارد و راز هایی هست که نشان دهنده راه های رسیدن به گنج هاست.)

پایه و اصول نگهداری ذهنی

✓ عملیات

- نگهداری ذهنی ، منتج از ذهن عملیاتی است. ذهن عملیاتی ، ذهنی است که وجوه مختلف و خصوصیات اشیا را بهم مرتبط و هماهنگ می کند و آنها را به صورت یک نظام کلی ، یکپارچه ترکیب می کند.
- نگهداری ذهنی ، نشانه روان شناختی تکمیل یک ساخت عملیاتی است.
- **تفاوت عملیات و عمل:** عمل رفتار قابل مشاهده است که الزاما بازگشت پذیر نیست اما عملیات ، یک عمل ذهنی بازگشت پذیر است.

✓ بازگشت پذیری

- پایه اصلی نگهداری و تثبیت ذهنی است. بازگشت پذیری ، امکان بازگشت به نقطه شروع است.
- **بازگشت پذیری ذهنی:** کودک می تواند در ذهن عملیات بازگشت پذیر انجام دهد یعنی به نقطه شروع برگردد. **بازگشت پذیری عملی:** کودک در عمل ، عملیات بازگشت پذیری انجام می دهد.

استدلال‌های کودک در نگهداری ذهنی

- **استدلال این همانی**

- در این استدلال ، کودک با توسل به مکانیزم بازگشت‌پذیری حکم می‌کند که یک شی همان است، حتی اگر تبدیل در وضعیت ظاهری آن بوجود بیاید. مثلا اگر گلوله خمیری را به شکل سوسیس لوله کنیم، کودک به کمک این استدلال آن را با حالت قبلی، برابر می‌داند.

- **استدلال به صورت عمل عکس**

- در این استدلال کودک در مقابل شکل ظاهری ، شکل مقابل را در نظر می‌گیرد و حکم به تساوی می‌دهد.

- **استدلال به صورت جبران**

- در این استدلال یک مقدار در مقابل مقدار دیگر جبران می‌شود. مثلا کودک دو خط را برابر تشخیص می‌دهد. کودک به کمک این استدلال اعتقاد دارد که بلندی یک طرف خط ، کوتاهی طرف دیگر را جبران کند.

جنبه های مختلف نگهداری ذهنی

1. نگهداری ذهنی **عدد**: ۵ تا ۷ سالگی
2. نگهداری ذهنی **ماده**: ۷ تا ۸ سالگی
3. نگهداری ذهنی **طول**: ۷ تا ۸ سالگی
4. نگهداری ذهنی **سطح**: ۸ تا ۹ سالگی
5. نگهداری ذهنی **وزن**: ۹ تا ۱۰ سالگی
6. نگهداری ذهنی **حجم**: ۱۱ تا ۱۲ سالگی

طبقه بندی کردن

- منظور از طبقه بندی ، منطق جز و کل است که به کودک امکان می دهد که اجزا را در کل داخل سازد یا برعکس ، اجزا را از کل جدا کند.

انواع طبقه بندی:

شکل ، رنگ ، اندازه یا مجموعه ای از این سه .

- هرچه سن کودک بیشتر شود، شیوه های طبقه بندی آنها متنوع تر است.

رشد روانی - جنسی

مراحل رشد روانی - جنسی فروید

- ۱- مرحله دهانی oral stage (تولد تا یک سالگی)
- ۲- مرحله مقعدی anal stage (یک تا سه سالگی)
- ۳- مرحله آلتی phallic stage (از سه تا شش سالگی)
- ۴- مرحله نهفتگی latency period (شش تا یازده سالگی)
- ۵- مرحله تناسلی genital stage (نوجوانی)

مرحله نهفتگی

- کودک با دفاع های نیرومند بر علیه احساسات ادیپی وارد مرحله نهفتگی میشود.
- این دوره نسبتاً آرام میباشد.
- انرژی های روانی کودک در این مرحله بسوی فعالیتهای ملموس و مورد پذیرش جامعه مانند ورزشها، بازیها، فعالیتهای عقلانی و همچنین بیدار ساختن رغبتهای فکری و گسترش خلاقیت صرف می شود.
- انرژی روانی در این مرحله سرگردان است و درجای مشخص متمرکز نیست.
- رابطه کودک با خانواده نیز صمیمی می باشد.

رشد روانی - اجتماعی

مراحل رشد روانی-اجتماعی اریکسون:

- ۱- مرحله اعتماد در برابر عدم اعتماد (تولد تا یک سالگی)
- ۲- مرحله استقلال عمل در برابر شرم و تردید (۱ تا ۳ سالگی)
- ۳- مرحله ابتکار عمل در برابر احساس گناه و تقصیر (۳ تا ۶ سالگی)
- ۴- مرحله پشتکار در برابر احساس حقارت (۶ تا ۱۱ سالگی)
- ۵- مرحله هویت در برابر سردرگمی نقش (نوجوانی)
- ۶- مرحله صمیمیت در برابر انزواطلبی (جوانی)
- ۷- مرحله زاینده‌گی در برابر رکود (میان‌سالی)
- ۸- مرحله انسجام در برابر ناامیدی (پیری)

پشتکار در برابر احساس حقارت

- آیا من از عهده کاری که به عهده من گذاشته میشود بر می آیم؟ آیا عملکرد من در نقطه پایان پذیرش و **تایید** میشود؟

- پذیرش کامل کارهای کودک ← رگه مثبت **شایستگی و صلاحیت**
- مقایسه شدن یا عدم پذیرش ← رگه منفی **رخوت، سستی و کاهلی**
- فکر میکند من که هر کاری بکنم فایده ای ندارد پس دیگه کاری نمیکنم!
- Reactivity به جای Activity
- ریشه وسواس کاهلی

دوره نوجوانی

۱۲ تا ۲۲ سالگی

مراحل نوجوانی

• مرحله اول: فاصله گرفتن (۱۲-۱۴ سالگی)

بروز رشد جسمی و اولین نشانه های بلوغ، با نوعی تمایل طبیعی برای فاصله گرفتن کودک از بزرگ سالان، بخصوص والدین همراه است. این تمایل می تواند در بستن در اتاق یا حمام توسط کودک و یا محرمانه جلوه دادن تغییرات بدن مشاهده شود. این گونه رفتارهای محرمانه و اختصاصی، نقش روانی - اجتماعی مهمی در **پایان دادن به وابستگی های کودکانه قبلی** به والدین و سایر بزرگ سالان ایفا می کند. با افزایش این فاصله، کودک می تواند با دوستان نزدیک خود راز و رمزهایی را مطرح کند و ارتباط های ویژه دوره نوجوانی را با گروه هم سالان و به دور از والدین و معلمان و دیگر بزرگ سالان به وجود آورد.

مراحل نوجوانی

• مرحله دوم: جدایی تدارکاتی (۱۵-۱۷ سالگی)

این مرحله با رشد بیشتر بدنی و جنسی همراه است و سطح عالی تری از ادراک «خود» را تجلی می دهد. رشد مغز و توانایی های شناختی نوجوان با درونی شدن حیات عاطفی و ارتباط عمیق تر با گروه هم سالان، جدایی بیشتر ویژگی های روان شناختی نوجوان و باورها و ارزش های او از والدین و بزرگ سالان را به بار می آورد. این جدایی هرچند به ندرت جنبه جدایی مکانی نوجوان با والدین و بزرگ سالان را پیدا می کند، اما معمولاً یک **جدایی روحی، فکری، ارزشی و رفتاری** است و زمینه های ذهنی استقلال را برای او فراهم می آورد.

• در همین مرحله، پاسخ گویی به سؤال اساسی «من کیستم؟» به تدریج در ذهن نوجوان تحقق می یابد.

در این مرحله، کسب دانش و مهارت های لازم برای اشتغال یا برای ادامه تحصیل، به عنوان یک نیاز مهم در تعلیم و تربیت نوجوانان مطرح می شود.

مراحل نوجوانی

- **مرحله سوم: ورود مجدد به مناسبات اجتماعی (۱۸-۲۲ سالگی)**
چنانچه رشد نوجوان در مراحل پیشین به گونه ای نسبتاً بهنجار صورت گرفته باشد، در این مرحله آخر نوجوانی به تدریج به صورت یک فرد مستقل و خودکفا در مناسبات خانوادگی، آموزشی، شغلی، اجتماعی و فرهنگی ایفای نقش می کند و در چنین صورتی می توان امیدوار بود که مراحل رشد و پرورش او به درستی انجام شده و او آماده است تا زندگی جوانی و بزرگ سالی را با موفقیت آغاز کند و ثمرات رشد و پرورش بیست ساله را در تداوم زندگی خویش آشکار نماید

بلوغ جسمی

- نوجوانی پس از مرحله جنینی، دومین مرحله تغییر و تحولات چشمگیر و پرشتاب است.
- در سال های اولیه بلوغ (سنین ۱۲ تا ۱۳ سالگی) تعادل جسمی نوجوان بر هم می خورد، شکل و حجم بدن تغییر می کند و طرح عمومی بدن نوجوان از حالت کودکی خارج شده، مانند قالب و اندازه بزرگ سالان می شود. اعضای بدن از پایین به بالا رشد می کند: ابتدا پاها و سپس بخش های میانی بدن و عضلات
- افزایش ناگهانی قد و وزن آشکارترین نشانه اولیه بلوغ است. این تغییر سریع به طور معمول در دختران و پسران حدود ۲ سال طول می کشد.
- بیشتر دختران در سنین بین ۱۴ تا ۱۵ سالگی به قد بزرگ سالی می رسند، اما در اکثر پسران این رشد در حدود ۱۸ سالگی حاصل می شود.

بلوغ جسمی

- هر چند رشد بدن - از جمله قد - در بین کودکان و نوجوانان متفاوت است، ولی به هر صورت، اندازه قد کودکان و نوجوانان اثر مهمی بر چگونگی رفتار همسالان و بزرگسالان با آنها دارد.

- مردم اغلب این طور فکر می کنند که افراد بلندقدتر و عضلانی تر از **شایستگی های بیشتر و کارایی و قدرت مدیریت بالاتری**

برخورد دارند. کودکان و نوجوانان بلندقدتر و عضلانی تر نیز احساس متفاوتی درباره خودشان دارند. آنان احساس می کنند که «تیپ» بهتری دارند و تمایل رهبری دیگران در آنان بیشتر می شود. والدین نیز به این نوجوانان به چشم افراد بزرگسال می نگرند، در حالی که فرزندان کوتاه قدتر و ظریف اندام تر خود را - حتی اگر از نظر سنی و بلوغ جنسی در حد همسالان بزرگ اندام تر خود باشند - تحت مراقبت بیشتری قرار می دهند.

بلوغ جسمی

- در اثر رشد جسمی، نوجوانان حساسیت زیادی نسبت به بدن خویش پیدا می کنند. این احساسات را با ایستادن های مکرر در مقابل آینه و نظاره کردن بدن خود و اندیشیدن نسبت به طبیعی بودن یا نبودن رشد خود ظاهر می سازند و نیز نسبت به تناسب اندام ها، حالت پوست، موی سر و حالت چهره و چاقی و لاغری و درشتی و ریزاندامی خود حساس می شوند. البته حساسیت دختران نسبت به بدن و جذابیت های خود بسیار بیشتر از پسران است.
- نوجوانانی که در این دوره خود را طبیعی و بالنده تلقی می کنند، در آینده نیز از عزت نفس و شادمانی بیشتری برخوردار خواهند بود.

بلوغ جنسی

- رشد جنسی در دوره نوجوانی، یک معیار و شاخص مهم رشد در این مرحله از زندگی است.
- در پسران، بیضه ها شروع به تولید اسپرم می کنند و غده پروستات به تولید منی می پردازد و در دختران، تخمدان ها تخمک رشدیافته را در لوله های فالوپ آزاد می کنند. ویژگی های ثانوی جنسی نیز که مردان را از زنان متمایز می سازد، نظیر رویدن موی صورت در پسران و رشد پستان ها در دختران، آغاز می شود.
- در دختران شروع اولین قاعدگی و در پسران وقوع اولین احتلام نشانه های شروع بلوغ جنسی هستند.

بلوغ جنسی

- از نظر نگرش و رفتار جنسی، تحقیقات نشان می دهد:
- **پسران** در آغاز عمدتاً متمرکز بر **جنبه های جسمی رفتار جنسی** هستند و به تدریج متوجه جنبه های عمیق تر ارتباط اجتماعی و عاطفی می شوند، در حالی که برای **دختران** هدف های مربوط به **تعلق عاطفی و ارتباط اجتماعی** اهمیت بیشتری دارد و در مراحل بعدی است که جنبه های جسمی رفتار برایشان اهمیت پیدا می کند.

بلوغ عاطفی

- علل ترس و خشم در سنین مختلف متفاوت است. در اوایل کودکی خشم کودک ناشی از مسائل جزئی و روزمره است. مسائل اجتماعی علت عصبانیت‌های نوجوانان می باشد. نوجوان زمانی که مورد اذیت و آزار قرار می گیرد به خشم می آید. ولی فرد بالغ تنها زمانی که مورد بی عدالتی قرار گیرد عصبانی می شود.
- مشکلات خانوادگی و مدرسه مهمترین علت‌های نگرانی در ابتدای نوجوانی است. تجربه کم، مسائل اقتصادی، بهداشت و سلامت جسمی و روانی و رشد شخصیت دیگر مسائل مهم این سنین می باشد.
- مدرسه، معلمان، مسائل خانوادگی، مذهب، اوقات فراغت و تفریح، انتخاب شغل، پوشش و مسائل مادی از مهمترین مسائل نگران کننده اواسط نوجوانی است.

بلوغ عاطفی

- مسائل مهم اواخر نوجوانی، عبارت است از: ترس از شکست در جنبه های مختلف زندگی، میل به جریحه دار کردن احساسات دیگران و تاثیر گذاری بر آنان، سعی در خودشناسی، توجه به مذهب، تاثیر رفتارهای والدین در قبال نوجوان و تعهدات خانوادگی، توجه به معایب ظاهری وجسمی.
- در سنین نوجوانی تغییرات عاطفی و هیجانی وجود دارد. ترسویی و کمرویی که مختص اوایل نوجوانی و قبل از آن است پس از ۱۳-۱۴ سالگی کاهش می یابد. در حالیکه روحیه پرخاشگری بشدت کم می شود، میل به بی اخلاقی و گستاخی و تمرد در سنین نوجوانی افزایش می یابد.
- برخی افراد اگر چه از نظر جسمی بالغ می شوند، ولی از نظر عاطفی هرگز به بلوغ نمی رسند. افراد بالغ هرگز از واقعیت ها نمی گریزند، از مسائل و موضوعات جزئی به خشم نمی آیند و ترس و خشم دوران کودکی در آنها وجود ندارد،

رشد شناختی

مرحله حسی - حرکتی:
تولد تا ۲ سالگی

مرحله پیش عملیاتی:
۲ تا ۷ سالگی

مرحله عملیات عینی:
۷ تا ۱۱ سالگی

مرحله عملیات صوری:
۱۱ سالگی به بعد

مرحله عملیات صوری (انتزاعی)

- کسب توانایی تفکر بر حسب امور انتزاعی و تسلط بر قوانین منطق صوری
- استدلال مثل دانشمندان
- دیگر لازم نیست اشیا و رویدادهای عینی وجود داشته باشند بلکه میتواند از طریق تامل درونی به قواعد منطقی کلی تر پی ببرد.

دو ویژگی اصلی مرحله

1. استدلال فرضی - قیاسی:

وقتی با مسئله ای مواجه میشوند، تمام احتمالات (فرضیه ها) را در نظر گرفته و آنها را آزمایش میکنند.

تفکر صوری ← از احتمالات به واقعیت میرسد

تفکر عینی ← با واقعیت شروع میشود (عدم توانایی حل مسئله)

مسئله پاندول

دو ویژگی اصلی مرحله

2. تفکر گزاره‌ای:

میتوانند منطق گزاره‌ها (اظهارات کلامی) را بدون مراجعه به شرایط دنیای واقعی، ارزیابی کنند.

آزمایش:

۱- ژتونی که در دست من است، یا سبز است یا سبز نیست.

۲- ژتونی که در دست من است، سبز است و سبز نیست.

پیامدهای تفکر انتزاعی

• جر و بحث

- نوجوان از طریق بحث درباره مقررات و ضوابط خانواده، از ارزشهای والدین و دلایلی مه در پس آنها وجود دارند آگاه میشوند. اگر این اختلاف نظرها بجای دعواهای بیهوده، آرام و منطقی و مبتنی بر ضوابط اخلاقی باشند، بتدریج نوجوان به اعتبار عقاید والدین پی برده و خیلی از آنها را درونی میکنند.

• خودآگاهی و تمرکز بر خود

- تصورات تحریف شده در رابطه با خود و دیگران:
- تماشاگران خیالی ← کانون توجه همه، حساسیت نسبت به همه جزویات ظاهر، حساسیت نسبت به انتقاد
- افسانه شخصی ← بی نظیر، آسیب ناپذیر و استثنایی

پیامدهای تفکر انتزاعی

• آرمان گرایی و انتقاد

• حالا میتواند دنیای آرمانی (مدینه فاضله) و خانواده آرمانی را تصور کند و شروع به انتقاد از وضع موجود میکند.

• والدین میتوانند با تحمل انتقاد و یادآوری به نوجوان که همه افراد از جمله خود نوجوان، آمیزه ای از خصائص نیکو و نقص هاست، به نوجوان کمک کنند بین آرمان و واقعیت موازنه بهتری برقرار کنند.

• برنامه ریزی و تصمیم گیری

• خودگردانی شناختی بهتر در تکالیف شناختی: برنامه ریزی اولویت ها، کنترل پیشرفت بسوی هدف، استفاده از اقدامات موفقیت آمیز در جای دیگر

• مشکل تصمیم گیری در مسائل روزمره بدلیل داشتن گزینه های بیشتر ←
انتخاب عادت ها، عمل طبق تکانه، عدم تصمیم گیری

رشد اخلاقی

- اخلاق از نظر پیاژه , مانند هوش در قالب مراحل نظام دار و پی در پی رشد می کند, که به رشد شناختی کودک وابسته است و هرمرحله جدید در رشد شناختی , سطح بالاتری از آگاهی اخلاقی را به دنبال خواهد داشت.

۱ اخلاق واقع گرا:

تاسنین ۸-۷ سالگی وجود دارد. کودک قوانین را اضطراری و جبری و اطاعت از آنها را واجب و مقدس می داند. علاوه بر این , کودک فکر می کند که والدین و بزرگسالان مقدس و همه چیز را می دانند.

۲ اخلاق نسبی گرا:

قضاوت کودک بر اساس نتیجه عمل نخواهد بود بلکه انگیزه انجام عمل در قضاوت اخلاقی مداخله می کند . در این مرحله , کودکی که یک فنجان را شکسته , برحسب انگیزه عملش , ممکن است از کودکی که ده فنجان را شکسته , گناهکارتر باشد.

رشد اخلاقی کلبرگ

- کلبرگ بر این باور بود که انسان در هنگام تولد هیچ مفهومی درباره اخلاق، قضاوت اخلاقی، درستی و صداقت ندارد. وی دریافت که محیط خانواده نخستین منبع آرایه دهنده ارزش ها و رشد اخلاق در فرد می باشد.
- کودکان شیوه های تفکر از جمله درک مفاهیم اخلاقی مانند عدالت، حق جویی و مساوات را در جریان تجربه های خود می آموزند.
- روش کلبرگ مطرح کردن معماهایی بود تا استدلال اخلاقی کودکان را بسنجد.

رشد اخلاقی کلبرگ

- یکی از معروفترین معماهای اخلاقی کلبرگ در باره ی مردی است به نام هانز که زنش در حال مردن است . هانز به اندازه کافی پول ندارد تا داروئی را که جان زنش را نجات می دهد تهیه کند . داروساز هم تخفیف نمی دهد و نمی پذیرد که پول را بعداً دریافت کند . از این رو هانز دارو را از دارخانه میدزدد . سؤال این است (که آیا هانز لازم بود این کار را بکند و چرا ؟)
- سطح قضاوت اخلاقی بستگی دارد به ساخت یا نوع استدلالی که شخص بکار می برد ، نه محتوای قضاوت .

کلبرگ پس از تحلیل پاسخ به این معماها سه سطح قضاوت اخلاقی را معین کرد که هر یک به دو مرحله فرعی تقسیم می شوند.

رشد اخلاقی کلبرگ

- سطح اول: اخلاق پیش عرفی
- مرحله ۱: جهت گیری مبتنی بر مجازات،
- مرحله ۲: جهت گیری مبتنی بر پاداش
- سطح دوم: اخلاق متعارف
- مرحله ۳: جهت گیری مبتنی بر دختر و پسر خوب
- مرحله ۴: جهت گیری مبتنی بر مراجع قدرت
- سطح سوم: اخلاق پس عرفی
- مرحله ۵، جهت گیری مبتنی بر میثاق های اجتماعی
- مرحله ۶، جهت گیری مبتنی بر اصول اخلاقی

مراحل رشد اخلاقی کبیرگ

- **سطح اول: اخلاق پیش عرفی یا پیش قراردادی (۴ تا ۱۰ سالگی)**

- در این سطح رفتار اخلاقی کودک براساس اجتناب از تنبیه و کسب پاداش قابل توجه است. کودک نسبت به قضاوت های اخلاقی خوب و بد محیط واکنش نشان می دهد. هنوز اخلاق برای کودک امری درونی نیست و معیارهای اخلاقی برای او جنبه حقیقی و واقعی ندارند.

- **مرحله اول: اخلاق بر پایه تنبیه و اطاعت:** در این مرحله کودک از قوانین

اطاعت می کند و این در حالی است که اطاعت او صرفاً به دلیل اجتناب از تنبیه است. مفاهیمی همچون تعهد اخلاقی، منافع گروهی، منافع اجتماعی، حقوق

- کودک تنها به نیازها و احساسات خود توجه دارد و دیگران فاقد معنا و مفهوم برای کودک هستند و اگر از انجام عمل غیر اخلاقی اجتناب می کند، صرفاً به دلیل ترس از تنبیه شدن است.

مراحل رشد اخلاقی کلبرگ

• مرحله دوم - اخلاق ابزار گونه نسبی:

- در این مرحله کودک صرفاً به دلیل گرفتن پاداش خود را با قوانین هماهنگ و سازگار می‌کند. روابط در این مرحله بیشتر جنبه تجاری و در قالب یک معامله متقابل است. اگر کودک نسبت به مقررات اخلاقی ویژه‌ای سر تسلیم فرود می‌آورد بیشتر به دلیل پاداش و منفعتی است که بر اثر رعایت آن مقررات عاید او می‌شود. اصل حاکم در این دوره اصل لذت خواهی است.

مراحل رشد اخلاقی کبیرگ

• سطح دوم: اخلاق عرفی یا قراردادی (۱۰ تا ۱۳ سالگی)

- در این سطح کودک تلاش می کند رفتار اخلاقی خود را در جهت سازگاری و هماهنگی با نظم اجتماعی جهت دهد. کودک در صدد است که خود را با آنچه والدین به عنوان درست یا غلط تلقی می کنند، تطبیق دهد. در این سطح نیز نمی توان سخن از درونی شدن معیارهای اخلاقی به میان آورد.

مراحل رشد اخلاقی کلبرگ

• مرحله سوم: اخلاق دختر خوب، پسر خوب بودن

- در این مرحله رفتاری خوب است که تایید دیگران را به دنبال داشته باشد. برای تحقق چنین امری کودک تلاش می کند بیشترین سازگاری و هماهنگی را با معیارهای اخلاقی دوستان و اعضای خانواده داشته باشد. به تعبیری بیشترین سازگاری با گروه در این مرحله وجود دارد. همنوایی کودک با دیگران نشان از تلاش او برای در امان ماندن از عدم تایید دیگران است. او در این مرحله در آغاز پذیرش مقررات اجتماعی یا در آغاز قضاوت کردن در مورد خوبی و بدی رفتار براساس انگیزه و قصد است. کودک برای نخستین بار در این مرحله است که میان نیت فرد و عمل فرد تمایز قائل می شود و عمل فرد را صرفا براساس پیامدهای آن مورد بررسی قرار نمی دهد.

مراحل رشد اخلاقی کلبرگ

- **مرحله چهارم، اخلاق براساس قانون و نظم:**

- در این مرحله، فرد خود را تابع قانون و قواعد اجتماعی می داند و چنین تبعیتی صرفاً به دلیل اجتناب از توبیخ شدن از سوی مراجع قدرت و قانونگذار است. به عبارت دیگر، تبعیت کودک کورکورانه است و معتقد است که افراد یک جامعه باید از قوانین اجتماع تبعیت کنند و از هر گونه عیب جویی و انتقاد پرهیزد. حفظ رعایت قانون برای هر فرد بیش از هر چیز دیگر اهمیت دارد. تبعیت فرد از قوانین جامعه نه بر پایه هماهنگی و انطباق آن قوانین با معیارهای فردی و وجدانی، بلکه بر دلیل حفظ نظم اجتماعی است.

مراحل رشد اخلاقی کلبرگ

- سطح سوم - اخلاق پسا عرفی یا فوق قراردادی (۱۳ سالگی به بعد)

- در این دوره معیارهای اخلاقی جنبه درونی برای فرد پیدا می کند و فرد به دلیل عوامل بیرونی به عمل اخلاقی دست نمی زند. اخلاق بر مبنای اصولی جهانی و فراتر از قراردادهای اجتماعی تعریف می شود. این سطح از اخلاق نیز خود به دو مرحله تقسیم می شود:

مراحل رشد اخلاقی کلبرگ

• مرحله پنجم: اخلاق براساس پیمان اجتماعی

• فرد در این مرحله تلاش می کند اعمال خود را براساس اصولی انجام دهد که همه افراد جامعه آن اصول را برای بهزیستی جامعه ضروری می دانند. فرد از طریق احترام به همگنان خود عزت نفس و احترام به خود را نشان می دهد. به عبارت دیگر تلاش می کند طبق معیارهایی عمل کند که هم حقوق فردی و هم حقوق عمومی مورد توجه قرار گیرد. در این مرحله اخلاق بر مبنای قرارداد اجتماعی بنیان نهاده شده و افراد جامعه هر زمان احساس کنند می توان به اصول و هنجارهایی بهتر از اصول و هنجارهای فعلی دست یافت، به تغییر و اصلاح هنجارهای قبلی می پردازند. در این مرحله نسبت به مراحل قبلی انعطاف پذیری بیشتری را در قوانین و باورهای دینی می توان دید.

مراحل رشد اخلاقی کلبرگ

- **مرحله ششم - اخلاق براساس اصول جهان شمول:**
- در مرحله ششم «من» محوری ترین اصل برای فرد است و اعمال خود را براساس اصولی که خود شخصا انتخاب کرده، انجام می دهد. وجدان فردی و اصول اخلاقی جهانشمول که کلی و مطلق هستند مبنای عمل اخلاقی فرد را تشکیل می دهند. در این مرحله فرد از یک سو درصدد است، خود را با معیارهای اجتماعی مطابقت دهد و از سوی دیگر در جهت تحقق آرمان های درونی خود گام بر می دارد. انگیزه اصلی در انجام عمل اخلاقی نه ترس و انتقاد دیگران بلکه ندای وجدان است.

مراحل رشد اخلاقی کلبرگ

- مرحله ششم از نگاه کلبرگ کامل ترین مرحله رشد اخلاقی است. اصول اخلاقی در این مرحله جهان شمول در برگیرنده مفهومی از عدالت است و مقصود از عدالت آن است که تک تک افراد جامعه به راه حلی برسند که مطلوب همه باشد. چنین راه حلی هنگامی حاصل خواهند شد که هر کس خود را بی طرفانه در جایگاه دیگری فرض کند. کلبرگ معتقد است اصولی مانند عدالت، عزت همه افراد، برابری و ..... اصولی هستند که فرد به طور آزادانه آنها را انتخاب می کند زیرا معتقد است چنین اصولی موجبات یک زندگی بهتر را برای همگان فراهم خواهد آورد.

رشد روانی - جنسی

مراحل رشد روانی – جنسی فروید

- ۱- مرحله دهانی oral stage (تولد تا یک سالگی)
- ۲- مرحله مقعدی anal stage (یک تا سه سالگی)
- ۳- مرحله آلتی phallic stage (از سه تا شش سالگی)
- ۴- مرحله نهفتگی latency period (شش تا یازده سالگی)
- ۵- مرحله تناسلی genital stage (نوجوانی)

مرحله تناسلی (بلوغ)

- در این مرحله فرد میل شدیدی به جنس مخالف دارد.
- فرد اگر مراحل قبلی را بخوبی طی کرده باشد وارد این مرحله می شود.
- هدف اصلی غریزه جنسی همان بازتولید زیستی است، اما یادگیری چگونگی برخورد جامعه پسند با نیروی جنسی با تعارضاتی برای فرد همراه است.
- نیروی لیبیدو، در دوره نوجوانی و اوایل جوانی، صرف فعالیت هایی نظیر دوست یابی، دست یابی به ویژگی های شغلی، ابراز عشق و ازدواج می شود و مقدمات ارضای رشد یافته تر غریزه جنسی از طریق صاحب فرزند شدن فراهم می آید.
- فروید معتقد است که آدمی تا پایان عمر در همین مرحله باقی می ماند.

رشد روانی - اجتماعی

مراحل رشد روانی-اجتماعی اریکسون:

- ۱- مرحله اعتماد در برابر عدم اعتماد (تولد تا یک سالگی)
- ۲- مرحله استقلال عمل در برابر شرم و تردید (۱ تا ۳ سالگی)
- ۳- مرحله ابتکار عمل در برابر احساس گناه و تقصیر (۳ تا ۶ سالگی)
- ۴- مرحله پشتکار در برابر احساس حقارت (۶ تا ۱۱ سالگی)
- ۵- **مرحله هویت در برابر سردرگمی نقش (نوجوانی)**
- ۶- مرحله صمیمیت در برابر انزوای طلبی (جوانی)
- ۷- مرحله زاینده‌گی در برابر رکود (میان‌سالی)
- ۸- مرحله انسجام در برابر ناامیدی (پیری)

هویت در برابر سردرگمی نقش

- آیا می‌تونم تعریفی از خودم در عالم پیدا کنم؟ (نیاز به ماندگاری)
- اگر: ۱- کسانی را پیدا کنم و ۲- ارزشهایی را پیدا کنم، که بتونم روشن حساب کنم، میتونم از خودم به تعریفی بکنم.
- **مرحله اول - ۱۲ تا ۱۶ سالگی**
- پدر و مادر از موضوعیت خارج شده و همسالان موضوع میشوند. سرمایه گذاری عاطفی و تست اندیشه‌ها با همسالان. (آیا کسانی در اطراف من هستند که بتوانم به آنها اعتماد کنم و اندیشه‌هایم را با آنها در میان بگذارم و با من بمانند؟)
- **رگه مثبت ← وفاداری به انسانها**
- **رگه منفی ← انزوای طلبی**

هویت در برابر سردرگمی نقش

- مرحله دوم - ۱۶ تا ۱۸ تا ۲۴ سالگی
- نیاز به نظام ارزشی و ایدئولوژی. اندیشه های من براساس کدام ملاک و معیار درست یا غلط است؟
- شروع به تجربه ایدئولوژی های مختلف کرده تا یکی را انتخاب کند.
- **رگه مثبت ← وفاداری به ایدئولوژی**
- دوست ها را بر اساس ایدئولوژی اش انتخاب میکند.
- **رگه منفی ← تکذیب گری**
- ریشه وسواس فکری

انواع هویت از دیدگاه مارسیا

- مارشیا بر اساس دو بعد **تجربه اکتشاف و تعهد**، چهار منزلت هویتی را مشخص کرد:
- کسانی که بحران هویت را تجربه کرده‌اند ولی بحران را پشت سر نگذاشته‌اند گروه «**بحران زده**» را تشکیل می‌دهند.
- در صورت حل موفقیت‌آمیز بحران، افراد در منزلت «**هویت یافتگی**» قرار خواهند گرفت
- کسانی که هنوز بحران هویت را تجربه نکرده‌اند ولی واجد تعهد هستند گروه «**دنباله رو**» را تشکیل می‌دهند
- گروه چهارم که نه بحران هویت را تجربه کرده‌اند و نه تعهد مشخصی دارند، تحت عنوان «**سر در گم**» تقسیم بندی می‌شوند

انواع هویت از دیدگاه مارسیا

- اصولاً هویت یافتگی به عنوان شاخص برخورداری از شخصیت شکوفا و تحول یافته دارای بالاترین ارزش روانشناختی است. بحران زدگی نیز در سطح بالاتری از دنبال روی و دنباله روی نسبت به سردرگمی در سطح تحول بالاتر قرار دارد.

A background of soft-focus pink flowers, likely gerberas, with a white background. The flowers are scattered across the frame, with some in sharp focus and others blurred.

Thank
You